

Represija nad braniteljicama i braniteljima ljudskih prava u Srbiji

Zajednička analiza, strategija mera zaštite i otpora...

Radni sastanak, 10. i 11. oktobar 2014. godine

U dvodnevnom radnom sastanku učestvovala su **32** osobe: aktivisti/kinje Mreže *Žene u crnom* iz sledećih gradova: Bajina Bašta, Beograd, Dimitrovgrad, Leskovac, Vlasotince, Kruševac, Kraljevo, Novi Bečej, Pančevo, Priboj na Limu, Zrenjanin; takođe su učestvovala/i aktivisti/kinje Mreže iz Crne Gore (Pljevlja), Bosne i Hercegovine (Sarajevo), članovi pravnog tima *Jukom-a (Komitet pravnik za ljudska prava)*, pravni stručnjaci, aktivisti/kinje srodnih organizacija za ljudska prava iz Beograda (*Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Fond za humanitarno pravo, GSA (Gej-strejt alijansa)*). Sa nama su bili i prijatelji: Ursula Rener (Renner) iz Berlina, Nemačka, kao i Andrea Roka (Rocca), predstavnik međunarodne mreže *Front Line Defenders* iz Dablina, Irska.

Da podsetimo da je na radnom sastanku pravnog tima *Komiteta pravnik za ljudska prava* i *Žena u crnom*, održanom 16. septembra 2014. godine, dogovoreno je da se organizuje ovaj radni sastanak u proširenom sastavu.

Ciljevi ovog, kao i prethodnog sastanka bili su:

- razmena informacija o napadima na branitelje/ke, akcijama podrške i solidarnosti sa ŽuC-om i drugim organizacijama za ljudska prava;
- analiza različitih aspekata napada: pravni, politički, bezbednosni – zajedničko promišljanje stručnjaka/inja i aktivista/kinja;
- analiza pravnih mera zaštite – teškoće, izazovi...;
- analiza odgovornosti države za nasilje nad braniteljima/kama od strane državnih i nedržavnih aktera;
- razmena mišljenja o ciljevima političke represije nad braniteljicama, kao i o militarizaciji uličnih akcija ŽuC-a;
- analiza ponašanja i stavova međunarodnih institucija: problemi, izazovi...;
- stvaranje mera zaštite i otpora – razvijanje strategije i akcije sa drugima, jačanje kohezije, uzajamne podrške...

Petak, 10. oktobar

Hronologija napada/događaja od marta do septembra 2014.

– reakcije (solidarnost – lokalna, regionalna, međunarodna...), kraća informacija u tome u **Anexu 1**.

Razgovor o bezbednosti aktivistkinja i aktivista – pitanja:

- Kako se osećamo nakon traumatičnih iskustava (napada, rizika, opasnosti...)?
- Šta najviše ugrožava bezbednost aktivistkinja za mir i braniteljki ljudskih prava u Srbiji?
- Šta te najviše zabrinjava u društveno-političkom kontekstu, ovde i sada, tj. u Srbiji?

Radionicu su moderirali: Ljiljana Radovanović i Miloš Urošević

Vladimir Jevtić, Bajina Bašta: Zabrinjava me ćutanje „Druge Srbije“, tj. naših saveznika. Kako vreme protiče, u Srbiji se sve manje govori o pitanjima ljudskih prava, diskriminaciji, a najmanje se govori o pitanjima suočavanja sa prošlošću.

Bezbednost ugrožavaju država i njene strukture i to u fizičkom, moralnom i materijalnom smislu. Na svaki način nastoje da osujete i suzbiju aktivnosti naše grupe.

Veliki broj ljudi je materijalno ugrožen, sve učestalije su pretnje gubitkom posla, posebno ukoliko niste u vezi sa vladajućom Srpskom naprednom strankom (SNS). Preko kontrolisanih medija na delu je moralna degradacija manjina po bilo kojoj osnovi, a sve u cilju njihove eliminacije iz društva. Osećam se pomalo iscrpljeno i u nekim fazama mi se javlja osećaj da se vrtimo u istom krugu, da ne uspevamo da iskoračimo. Današnja Srbija je umrtvljena zajednica kojoj je režim zatvorio sve puteve i blokirao sve životne sokove.

Goran Lazin, Pančevo: Osećam se i uplašeno i besno posle napada u Valjevu (8. jula 2014.). Tamo su nas ljudi oterali i to me je razbesnelo. Nije me toliko briga za moju bezbednost, nego me uznemirava bezbednost bliskih ljudi. Ja sam svestan rizika.

Ugrožava me način na koji se blate aktivistkinje za ljudska prava.

Milica Lupšor, Zrenjanin: Učestvovala sam u nekim štrajkovima kao podrška radnicima Šinvoza, Beka, Jugoremedije. Neke stvari su se promenile. Kad smo ranije organizovali štrajkove, bili smo sami, usput nam se priključi policija, a sada je mesto štrajka 24 sata pod opsadom policije.

Na poslednjem protestu Jugoremedije, prisustvo policije je bilo petostruko veće nego drugim danima. To stvara uznemirenost kod ljudi i kažu nam: „Što vi to radite, što nas uznemiravate, od vas ne možemo mirno da živimo?“ A ljudi su bez posla, deca bez perspektive, odlaze iz zemlje.

Marija Kovačev, Novi Bečej: Bila sam na pomenu u Beloj Reci (10 godina od ubistva gardista u Topčideru). Tamo je bilo oko 15 patrolnih kola, u svakom od njih po 5 policajaca. Ispred kuće roditelja, koji svom ubijenom sinu obeležavaju pomen, policija dolazi sa nama. Osetila sam jako poniženje, policija nema tamo šta da traži! To je presija, država to namerno radi. Postavlja svuda policiju, da bi druge uplašila, jer nas ne može da uplaši. U povratku iz sela smo uspeali da pobegnemo policiji.

Država ugrožava bezbednost braniteljki.

Sabina Talović, Pljevlja: Moj problem nije toliko država koliko društvo. Dominantno osjećanje je strah i ogroman bijes i neka vrsta nemoći. Svi su protiv jednog dijela aktivistkinja. Živim u traumi jer sam aktivistkinja koja govori i uznemirava, suočava i državu i društvo s onim što su činili u prošlosti, ali i sa onim što čine svakodnevno.

Kao aktivistkinja sam diskreditovana, diskriminisana, izopštena iz svih zajednica osim porodične.

Oni vama natovare na leđa šta god hoće. U Crnoj Gori nikada nije bila strašnija situacija. Mi živimo u strahovladi i mi se svi međusobno kontrolišemo. Imamo gospodara koji nas sve kontroliše.

Moj problem je i tzv. demokratski svijet oko nas – Evropska Unija i SAD, zato što u totalitarnom režimu pod kojim ja živim, vide demokratiju.

A taj režim je lider u regionu po kriminalu, maltretiranju građana, prebijanju građana, pritiscima da moraš da glasaš. Čini mi da je sada za nas gore nego u ratnom periodu. Ovo je gore i zbog tzv. intelektualne elite koja se odvojila od građana. Boli me licemjerstvo građana – kad ste sami s njima, odaju vam počasti, navodno se slažu sa vama, ali kad se odupirete, dižete glas, ostajete sami i izloženi. Koliko god da su mi krivi oni koji me terorišu, isto toliko su mi krivi i oni koji ćute i gledaju taj teror. Mene može da bije ko god da hoće, a da za to ne odgovara, jer smo mi obilježene. Etiketirane smo i može da me tuče ko god hoće. Siromašna sam i bolesna i izopštena...

Milka Rosić, Leskovac: Samim uključenjem u aktivnosti ŽuC-a, osećala sam stalnu nebezbednost. Kako su godine prolazile, broj pripadnika policije na našim stajanjima se povećavao, a povećavao se i moj osećaj straha i nebezbednosti.

Smeta mi militarizacija - ogromno prisustvo policije na našim akcijama.

Ove godine na stajanju za Srebrenicu (10. jul 2014.) osećala sam se jako uznemirena. Okreneš se i vidiš jedan prsten policije, pa drugi prsten žandarmerije, treći prsten specijalne interventne policije.

Pitala sam se šta sam ja uradila? Zar sve zbog toga što se solidarišemo sa žrtvama? Kada se stajanje završilo, bile smo pod pratnjom policije i do ŽuC-a i do hostela. Policija je rekla: „Ne smete pešice!“. Policija je davala naređenja taksisti, nije smeo da krene bez policije. Kada smo ušli u hostel, taksista je zaboravio da naplati koliko je bio zbunjen! I tamo su bili policajci, i u civilu, i u uniformi. Dobili naređenje da nas „čuvaju“. Mi smo se bunili, to nam je smetalo. Imala sam utisak da mi dišu za vratom. Policajci su u hostelu bili čitavu noć. I sutradan kada smo krenuli za Srebrenicu, oni su nas pratili celim putem. Otišla sam na stanicu da uzmem autobus za Leskovac i u parku sam videla nekog policajca u civilu, i mislila sam da me prati. Možda me i nije pratio. Kada sam sela u autobus, rekla sam sebi da sam na sigurnom. Mene zabrinjava bezvlašće. Sada može svako na svakog da puca, a kako odmiče vreme, sve je gore. Dolaskom sadašnjeg premijera na vlast, ne sme niko da se čuje, svi bi trebalo da slušamo, ćutimo i aminujemo.

Violeta Đikanović, Beograd: Ja sam aktivistkinja koja je prošla 90-te u ovoj grupi i Milošević je bio bedni amater spram ovoga. Mislila sam da je to bilo nešto najgore.

Najviše što ugrožava bezbednost braniteljki je degradacija, javno blaćenje po medijima, svako može da nas napadne, da nam uradi bilo šta.

Plaši me koketiranje EU i SAD sa A. Vučićem, sa ovdašnjim vlastima. Jako me brine da se ne uvede Putinov zakon o nevladinim organizacijama.

Svetlana Šarić, Vlasotince: Ja ću biti braniteljka i baviću se drugima, govoriću o ratnim zločinima, a to znači da si kontinuirano u riziku.

Aktivistkinja sam od 1996. godine, birala sam da budem u riziku, da budem nebezbedna, da budem napadana, da budem u opasnosti.

Ja ću biti to što jesam jer ne želim da iko manipuliše mojim osećanjima. Sve mi zajedno imamo veliku odgovornost da govorimo o zločinima i zato ćemo biti na margini. To nije loše za nas, to je uspeh svih nas zajedno. Plaši me bezbednost moje ćerke, takođe aktivistkinje, koja ne sme da sedne u kafić, jer ide u Srebrenicu. Mediji će uvek govoriti loše o nama. Bave se nama da sakriju siromaštvo građana Srbije. Bezbednost ugrožava lažna „zaštita“ policije. Najviše me zbunjuje fašističko ponašanje mladih - njihovo patriotsko ponašanje i promovisanje patriotizma kao nečeg bitnog za njih. Mi radimo sa mladima i slušamo ono što nam govore. Plaši me i društvena represija, to je stalno prisutno i ne znamo kako da se izborimo sa tim. Naše aktivističko siromaštvo nam je stalno za vratom.

Biti aktivistkinja u malom mestu, znači biti pritisnuta od svih, odbačena od porodice, od okruženja. Znači – biti sama.

Ja sam bezbedna u ovom okruženju jer sam sa istomišljenicima, delimo i rizik i bol i radost. Za mene je biti u riziku uspeh, jer radim nešto što će biti dobro za buduća pokolenja. Govoriti deci o Srebrenici je dobro. To je ono što ćemo mi uraditi za njih da se suoče sa onim što se radilo u njihovo ime.

Anelija Dimitrova, Dimitrovgrad: Ja se osećam nebezbedno, nesigurno i ugroženo.

Država je ta koja dozvoljava da mi budemo nebezbedne.

Ne postoji politička volja da se nešto promeni na bolje.

Marija Vidić, Beograd: Ja sam aktivistkinja od 90-ih i znam brutalnost policije na ulicama i napade „Belih orlova“ (profašistička paravojna organizacija), itd.

Međutim, sad sam se srela s tim da se vrši pritisak na roditelje drugova mog sina da zabrane svojoj deci da se druži s njim.

To je jasan, brutalni pritisak, koji nije direktan. S tim sam se sad prvi put srela i to je nezgodno za razbijanje. Lakše se boriš sa akutnim pritiskom, nego ovim – i to svaki dan. Inače, ko god od tih roditelja priča sa mnom, ljudi se slažu, mišljenja nam se ne razlikuju. I oni smatraju da kriminalci i zločinci treba da budu kažnjeni. Evo, sad za vreme naše akcije za Dražena i Dragana (gardisti ubijeni 2004.), prolaznik priča sa policajcem koji mu kaže: „To su one što mrze Srbe!“. Kao da Dragan i Dražen nisu Srbi, nego marsovcil! Plaši me ovo što se dešava u medijima.

Dragan Protić, Beograd: Ja sam sa ŽuC-om od početka. Osećam bes i odgovornost da svoja iskustva razmenim i uložim u nove generacije. Ne bih se bavio samoviktimizacijom. Teško je i tu smo gde jesmo, ali ŽuC ima sjajnu platformu i one su inspiracija i ja želim da tu prepoznam novu snagu.

Ugrožava nas i zabrinjava pasivizam i ignorancija civilnog društva. I bes i odgovornost mogu da promene i utiču u mikrosferi na pasivizam i ignoranciju.

Snežana Obrenović, Kraljevo: U gradu u kome živim, ja sam pojam *crnog* i *žena* i to se doživljava kao prilično opasna pojava. Mojoj okolini je najlakše da me zaobilaze u širokom luku i ne žele da otvaraju teme koje ja želim da otvorim. Kako to da je moja okolina prilično zainteresovana da podrži mitove i neistine, a nije zainteresovana za istinu? Kako oni mogu da slušaju satima trivijalne i površne stvari, a da nikada nemaju vremena da dođu da se suoče sa istinom koju ja pokušavam da prenesem?

Ono što me najviše zabrinjava jeste sadašnji predsednik vlade i njegova apsolutistička vlast. On koristi svaku priliku da zloupotrebi sve što može, pa je zloupotrebio i Paradu ponosa. Iskoristio je Paradu da pohvali one koji su ostali kod kuće i koji nisu izrazili svoje nasilništvo u toj situaciji.

Kada god ga čujem, on uzurpira prava i slobode, obraća se samo srpskoj naciji, iako nam je društvo multietničko. Država je uveliko uspela da očisti prostor od drugih, ali ih i dalje ima. Politički kontekst u potpunosti doživljavam neprijateljskim, isto tako i društvenu zajednicu. Ukoliko policija želi da nas obezbedi, zaštititi, kako to da u situacijama kada smo ugrožene niko od njih ne reaguje? Da li su za to dobili naredbu?

Nadežda Kostić, Kruševac: Ne osećam strah, osećam bes i želim da taj bes pretvorim u neku energiju.

Ne smemo da dozvolimo da nas uplaše, već da što više akcija pokrećemo, da mi njih ugrožavamo, da se oni što više trude oko nas, sa kordonima policije i žandarmerije. Porodica Jakovljević u Beloj Reci je bila jako potražena policijskim vozilima ispred njihove kuće. To je bilo strašno i stvorilo je bes sa kojim ne mogu da se pomirim.

Zabrinjava me politička situacija i mislim da je država ta koja sve to radi.

Kada država hoće da kontroliše nasilnike, ona to i uradi, to smo videli na Prajdu. Država je sklonila huligane sa ulica i to zbog dobijanja poena. Posebno me uznemirava represija preko medija. Mi više nemamo slobodne medije, čak smo to imali u vreme Miloševića. Ne piše se o ŽuC-u, žele da nas sateraju u geto. Kao da smo mi ebola koja će da zarazi sav ostali svet!

Režim se plaši i male grupe ljudi koja može da zarazi i ostale. Ova politička situacija u zemlji sa A. Vučićem vodi i u materijalnu i u svaku drugu nebezbednost.

Edvin Ćudić, Sarajevo: Mi smo ambasadoru Srbije slali pisma podrške ŽuC-u. To je naša obaveza, jer su se ŽuC dvadeset godina brinule za nas. Važan je taj politički čin solidarnosti, važno je da to mediji prenesu. Oslobođenje je naše svako saopštenje prenosilo.

Ružica Karalić, Beograd: Ja jedva čekam napade, da nam se pridruži uspavani narod i da krene revolucija. Ničega se ne bojim. *Policija nas mnogo ometa. Policija nas razdvaja od naroda. Narod bi nam više prišao.*

Ursula Renner, Berlin: Kao posmatračica sa strane izneću ono što sam videla. Dve godine nisam bila u Srbiji i sada sam odmah primetila da je životni standard pao u podrum. To sam videla na licima mladih. Navikla sam da su oni uvek veseli, da galame, da se smeju. Na tim licima sad primećujem umor, iscrpljenost, beznađe. Oni nemaju snage ni za šta i to me jako zabrinjava.

Mima Alajbegović, Priboj: Društvo smatram bolesnim, to traje predugo. Zašto je društvo pasivizirano i ignorantsko? Kao da se slaže sa svim.

Državu kao neprijatelja doživljavam. Država mi je sve uzela, učinila me je bićem koje nema ništa.

I koje može da ide u revoluciju, jer nema šta da izgubi, može samo nešto da dobije. Nije mi jasna EU.

Osećam se usamljeno i bespomoćno i strah me je da nas vreme ne proguta.

Snežana Tabački, Beograd: Osećam rezignaciju. Opasnost vidim u desnici, i verujem da se loša vlast može promeniti na izborima. Mi danas imamo *Obraz*, razne frontove, crkvu koja govori užasne stvari, imamo putinizaciju jer 85% društva vidi budućnost Srbije uz putinsku Rusiju. To me plaši.

Ono što je loše za nas braniteljke je činjenica da je 90-ih godina bilo „Druge Srbije“; sada je nekako sve to zbrkano. Preovladava konformizam civilnog društva. To nas ugrožava više od loše vlasti.

Staša Zajović, Beograd: Porodica Jakovljević je izložena sramoćenju i blaćenju zbog nas. Međutim, to odvratanje ljudi od kontakta sa nama, ne odvraća porodicu Jakovljević od nas. To nije zračak nade, već ogromna svetlost u ovom tunelu. Meni je neprijatno u kakvu nezgodnu situaciju ih stavljam.

Jedan deo društvene zajednice ne pristaje da bude samo žrtva. Da mi nemamo društvenu podršku mi ne bismo izdržali.

Zabrinjava me što veliki deo intelektualne zajednice nije građanske orijentacije, jer je konformizam intelektualne elite ogroman problem. Čini mi se da je društvo čak i veći problem, iako je država desničarska i totalitarna. Beograd je pokazao provincijalno, srednjovekovno, malograđansko lice na Prajdu, na kojem nije bilo intelektualne elite. Gde su sa nama?

Ovako ogroman strah nije bio ni u vreme Miloševića.

I dalje ću govoriti predstavnicima EU da ne podržavaju totalitarizam sadašnjih vlasti, jer je ogromna provalija između onoga što rade i onoga što pričaju. Naša odgovornost je da na to ukazujemo.

Nisu svi branitelji ovde ugroženi nego samo oni koji ulaze u rizik, a rizik su ovde pitanja devedesetih. Mi to znamo. Ja ne želim da budem žrtva i mene najviše vređa kada neki ljudi iz civilnog društva žele da nas svedu na žrtve. Mi nismo žrtve, mi smo svesno odabrale poziciju rizika zato što živimo u ovakvoj državi. I društvo je odgovorno zato što sam ja „žrtva“, jer podržava tu poziciju u koju nas stavlja država. Svođenje braniteljki na žrtve je patrijarhalna strategija, ali mi ne pada na pamet da umanjujem opasnosti. To je moja politička odgovornost. U ovom opasnom riziku podržavamo jedna drugu i tako hranimo nadu. Tamo gde pozivaju civilno društvo da se uključi u radne grupe, te pregovore o tim poglavljima za EU, nastojaju da upozorim da moramo da kritikujemo vlast, jer je podaništvo nešto ponižavajuće za sve nas. Meni kao liberterki ne treba država, ali ja želim institucije sa kojima mogu da sarađujem. Ono što meni daje snagu jeste tolika podrška koju mi imamo u međunarodnoj alternativnoj zajednici. Nasuprot ovoj oficijelnoj međunarodnoj zajednici, postoji kosmopolitizam alternativne međunarodne zajednice.

Edukacija braniteljki i branitelja

(značaj dokumentovanja kršenja ljudskih prava, etičko-aktivistički principi u procesu dokumentovanja, najvažniji međunarodni dokumente o braniteljima/kama (UN, EU smernice, itd.).

Uvodničar: Andrea Roka (Rocca), Front Line Defenders, Dublin, Irska: Hvala vam što ste mi dozvolili da budem sa vama i da vas slušam.

Navešću zajedničke tačke, zajednički imenitelj u vašim iskazima:

- desničarske grupe su generator nebezbednosti;
- napadi na vas su organizovani, konstantni i sistematski, to nisu incidenti ili epizode - samo u šest meseci desili su se mnogi napadi na vas;
- preterana policijska „zaštita“ jeste vid kontrole;
- vaš aktivizam utiče na položaj vaših porodica, proizvodi marginalizaciju zbog vašeg angažmana;
- malodušnost i pesimizam celokupne društvene zajednice.

Moramo da zapamtimo sledeće:

- to što ste vi mete, znači da je vaš rad jako efikasan i vidljiv i to ne smemo da zaboravimo;
- obraćaju pažnju na vas zato što ste efikasne - živeti u ovoj sredini usred jezika mržnje, a imati uticaj na tu sredinu, znači dosta, to je podsticaj za nastavak angažmana;
- potrebno je da beležite vaša iskustva, da se vidi da je to deo iste mašinerije, važno je da se to prati i beleži;
- na legalnom, pravnom nivou vlast pokušava da izvrda međunarodne rezolucije koje usvaja, da ih poništi, obesmisli, itd.

Jedan od ciljeva napada jeste targetiranje braniteljki i osujećivanje, navođenje da prestanete da delujete.

Na koji način koristiti međunarodne mehanizme zaštite braniteljki i branitelja ljudskih prava?

Andrea Roka je kazao sledeće:

Postoji mnoštvo mogućnosti zaštite:

- *Izveštaj pred Komitetom UN za ljudska prava u Ženevi i na njemu Srbija mora da podnese izveštaj; jako je bitno da se tim organizacijama predoče ova vaša iskustva;*
- *Primena Deklaracije UN o zaštiti braniteljki ljudskih prava: njeno inkorporiranje u nacionalno zakonodavstvo, a jedna od osnovnih tačaka te Deklaracije kaže da je osnovno ljudsko pravo da ti budeš braniteljka ljudskih prava i da moraš da imaš zaštitu.*

Mehanizmi zaštite na nivou EU:

EU ima duplo lice – vi ste ozlojeđene prema mnogim oficijalnim evropskim institucijama zbog načina na koji daju legitimitet sadašnjoj vlasti u Srbiji i to vam se s pravom ne dopada. Važno je da se ne vidi lice EU koje je podrška vlastima i vi sa pravom izražavate svoje ogorčenje i svoju ozlojeđenost.

Drugo lice EU je pozitivno: mi znamo da vlada ima potpunu kontrolu nad desničarima i da su organizovali Prajd pod velikim pritiskom.

Važno je imati na umu sledeće mehanizme zaštite :

- *Mnoge oficijelne međunarodne organizacije govore su o pretnjama upućenim ŽuC-u.*
- *Na nivou EU postoji prostor i akteri koji podržavaju i štite braniteljke i jako im je stalo do braniteljki ljudskih prava.*
- *Smernice EU za zaštitu branitelja/ki ljudskih prava - to pruža mogućnosti u smislu da se EU obavezuje da u odnosu na*

braniteljke vrši pritisak na državu. To je na nivou političke podrške, ali postoje i konkretne mere pritiska. Morate da znate da u svakom predstavništvu članica EU postoje fondovi koji omogućavaju sklanjanje, evakuaciju branitelja/ki koji su u rizičnoj situaciji i to nije javna stvar.

- *Smernice podrazumevaju obaveze za misije EU* - predstavnici misija EU imaju obavezu da primaju braniteljke ljudskih prava: moraju da nas prime i moraju da nas izveste šta su uradili sa našim zahtevima. Ako mi njima i kažemo šta mi mislimo da oni moraju da urade, ne znači da će oni sve to da ispoštuju.
- *Ambasade EU* moraju da obavljaju političku ulogu u odnosu na vas - to je njihova obaveza; predstavnici ambasada moraju da prate braniteljke na suđenjima, da izveštavaju, da vrše monitoring. Njihovo prisustvo ima politički značaj.
- *Instaliranje bezbednosnih uređaja* u prostorijama koje su pod rizikom.
- *Peticije i pisma koje se šalju Srbiji i njenim vlastima od strane međunarodnih mreža* – šalju se i zato da vi pobedite osećanja izolacije, odbačenosti i usamljenosti. To nije samo pitanje pružanja podrške, to je istovremeno i delotvorni mehanizam pritiska i računajte na to!
- *OSCE je ove godine napravio smernice podrške braniteljicama ljudskih prava* - Srbija naredne godine predsedava OSCE-om, potrebno je te smernice konkretizovati i iskoristiti.
- *Dablinska platforma*: okupljanje branitelja/ki iz oko sto zemalja, gde razmenjuju iskustva nasilja i rizika, rada, strategija; na tim okupljanjima ljudi koji se osećaju izuzetno izolovano u svojim zemljama vrata se sa manjim osećajem usamljenosti i izolacije.

Ima jedna stvar koju znaju aktivistkinje i branitelji/ke – nedovoljno ili nimalo misle na sebe. Uvek se brinemo o drugima. Moramo da izmerimo koliko to ima uticaja na naše mentalno stanje, na naše zdravlje to što se mi stalno brinemo za druge, a ne mislimo na sebe. Važno je misliti i na sebe i na svoje zdravlje i na svoju bezbednost. Mnoge međunarodne organizacije pružaju podršku u tom smislu.

Na kraju je Andrea rekao: *Ne želim da vam kažem da će pomoć da vam dođe sa strane, nego mora pritisak da postoji i među vama - ukoliko je civilno društvo odgovorno i autonomno. Dobro je da se te dve stvari kombinuju kao strategija. Ja vam puno zahvaljujem.*

Vodič za braniteljke ljudskih prava: prezentovana je brošura (28 strana) koja sadrži sledeće delove:

- I deo: Dokumentovanje kršenja ljudskih prava
- II deo: Definisavanje odgovornosti i pravde
- III deo: Važni međunarodni dokumenti za zaštitu braniteljki i branitelja ljudskih prava
- IV deo: Međunarodni mehanizmi koji se bave zaštitom braniteljki i branitelja ljudskih prava
- V deo: Međunarodne organizacije za zaštitu branitelja/ki ljudskih prava
- VI deo: Literatura

Brošuru su izdale *Žene u crnom*, oktobar 2014. Uredila je Staša Zajović, a prelom i dizajn uradila je Marija Vidić.

Zajedničko aktivističko-umetničko osmišljavanje uličnih akcija u vezi sa braniteljicama - priprema za važne međunarodne datume:

- 31. oktobar – 14 godina od usvajanja Rezolucije 1325 (kampanja *Stop imunitetu koji uživaju pripadnici UN misija*);
- 29. novembar – Međunarodni dan braniteljki ljudskih prava;
- 6. decembar – Međunarodni dan borbe protiv femicida;
- 10. decembar – Međunarodni dan ljudskih prava.

Subota, 11. oktobar - prepodne

Pravni aspekt represije nad braniteljima

analiza rada pravosudnih organa u slučaju napada na ŽuC; pravna lekovi, zaštita i postupci koje je ŽuC pokrenuo u slučaju napada R. Počuče, napada u Valjevu i drugih pretnji. Ova sesija se praktično spojila sa narednom sesijom:

Zajedničko promišljanje političke represije nad braniteljima/kama

militarizacija akcija *Žena u crnom* od strane policije (šta je politički cilj ovakve vrste „zaštite“; predlozi, alternative...).

Učestvovali/e:

- Pravni tim *Jukom-a* (Milan Antonijević i Kristina Todorović)
- Mario Reljanović, *Pravni fakultet Union, Beograd*
- Nikola Barović, advokat, Beograd
- Sonja Biserko, *Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd*
- Aleksandar Sekulović, advokat, Beograd
- Mirjana Bogdanović, *GSA*
- Marko Medenica, *Fond za humanitarno pravo*
- i aktivistkinje Mreže ŽuC-a

Sesije su moderirali: Vladimir Jevtić i Staša Zajović

Tokom ove dve spojene sesije razmatrana su brojna sporna pitanja u vezi sa napadima na ŽuC:

➤ **Izmena kvalifikacije krivičnog dela koji je počinio R. Počuča**

Dana 31. marta 2014. godine *Komitet pravnika za ljudska prava (Jukom)* je, u ime *Žena u crnom*, pokrenuo krivičnu prijavu protiv portparola *Protivterorističke jedinice MUP-a* Radomira Počuče „zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično delo „Rasna i druga diskriminacija“ iz člana 387, stavovi 2 i 4 Krivičnog zakonika Republike Srbije“. Međutim, *Više javno tužilaštvo* promenilo je, aprila 2014. godine, kvalifikaciju krivičnog dela, tako da je ono preinačeno u krivično delo ugrožavanja sigurnosti, za koje je zaprećena niža kazna od krivičnog dela navedenog u prijavi.

Milan Antonijević je govorio o toj izmeni: Postoji razlika između ugrožavanja bezbednosti i rasne i druge diskriminacije. Međutim, tužioc ne koristi krivično delo „rasna i druga diskriminacija“ (usvojeno 2009.), gde se kaže da će svako ko ometa lica koja se bave zaštitom ljudskih prava biti kažnjen i tu se predviđa određena kazna. Tužilaštvo, na žalost, ne želi da reaguje, iako je to odredba koja direktno štiti sve nas u ovoj prostoriji koji se bavimo zaštitom ljudskih prava i promocijom ravnopravnosti. Kod ovog krivičnog dela takođe ne biste imali toliki teret dokazivanja na žrtvi (kao što je slučaj sa ŽuC-om), već bi procedura bila drugačija, išlo bi se na odgovornost počinilaca. Sud ima diskreciono pravo da odluči kako će da kvalifikuje jedno krivično delo. Možemo da vršimo politički pritisak da oni to preinače, možemo razgovarati sa *Poverenicom za zaštitu ravnopravnosti* da i oni pokrenu slučaj. To je ono što stoji kao opcija, ali je krivični progona efikasniji način slanja poruke.

➤ **R. Počuča – na frontu u Ukrajini**

Budući da je optuženi R. Počuča, bivši portparol *Protivterorističke jedinice MUP-a*, sredinom septembra 2014. napisao na svom facebook profilu da je „otišao u Ukrajinu da se bori na strani proruskih snaga“, ŽuC je postavio Tužilaštvu sledeća pitanja u vezi sa ovim slučajem:

- Da je li sud proverio navode da se okrivljeni nalazi u Ukrajini?
- Da li su preduzete mere da se okrivljeni dovede na sledeće ročište?
- Da li je sud naložio privođenje okrivljenog?

- Da li je sud izrekao mere oduzimanja putnih isprava i zabrane napuštanja zemlje?
- Da li je raspisana poternica za Počučom?

Do ovog radnog sastanka Tužilaštvo nije poslalo odgovor na navedena pitanja.

Mario Reljanović: Tužilac može neko delo da kvalifikuje na razne načine, ali je važno je politički delovati ka državi – na primer, postaviti joj pitanja:

- Kako je Počuča napustio zemlju?
- Zašto nije izrečena mera zabrane napuštanja zemlje?
- Zašto ne postaviti pitanje sudu i Visokom savetu sudstva?
- Da li je taj sudija vodio postupak kako treba?
- Zašto u slučaju Počuče nije kontaktirana i *Poverenica za zaštitu ravnopravnosti*? Ako ona reši da pokrene postupak, kao nezavisni državni organ, to bi politički značilo da imate jednu presudu u kojoj se kaže da to što je uradio taj čovek, nije dobro i da predstavlja diskriminaciju. Malo je drugačije kada nastupa *Poverenica* nego kada oštećeni/e sam/e nastupa/ju.

➤ **Štrajk advokata** – zbog kog su otkazana ročišta 20. juna, 17. septembra, kao i 22. oktobra 2014. godine

Jedan od problema je i štrajk advokata a to znači „*da Advokatska komora ne dozvoljava svojim članovima da pišu žalbe, predstavke, da idu u sud, da se raspituju*“ (Kristina Todorović, advokatica, Jukom). Umesto, toga, aktivistkinje ŽuC-a idu u sud zbog uvida u predmet/e.

➤ **Pretnje ŽuC-u od strane Borisa Hasanovića, tj. Kneževića** – šta je urađeno?

Kristina Todorović je izvestila da je poslala dopis MUP-u u vezi sa pretnjama ŽuC-u od strane Borisa Hasanovića. U MUP-u su rekli da su oni napisali prijavu za ugrožavanje bezbednosti.

➤ **O protestu ultradesničarskog pokreta „Srpski sabor Zavetnici“, 5. april 2014.**

U znak podrške Radomiru Počuči, a protiv Žena u crnom i u blizini njihovih prostorija, navedena ultradesničarska organizacija je održala protest. Toga dana cela zona Zelenog Vencu je bila blokirana. Na protestu je učestvovalo oko tridesetak osoba, a dvostruko više je bilo jako naoružanih policajaca. Policija je blokirala prilaze Zelenom Vencu, legitimisala stanare zgrade u kojoj su prostorije ŽuC-a i dodatno je, a upravo zbog propuštanja da se zabrani takav skup, uznemirila javnost. Ukratko, stanare i prolaznike je uznemirilo ogromno prisustvo policije na samom Zelenom Vencu, ispred zgrade, kao i u samoj zgradi pre, tokom i nakon tog protesta.

Žene u crnom su (21. jula 2014.), na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama (član 15 stav 1), Ministarstvu unutrašnjih poslova/MUP Republike Srbije, uputile zahtev za pružanjem informacija o svim relevantnim činjenicama/informacijama u vezi sa skupom ultradesničarske organizacije *Srpski sabor Zavetnici* od 5. aprila 2014. godine, budući da je policija odobrila zloupotrebu slobode okupljanja, dajući dozvolu za protest čiji je motiv nasilje, tj podrška R. Počuči. Do ovog radnog sastanka, nadležni organi nisu odgovorili.

Učesnici ove sesije su o ovom slučaju rekli:

Milan Antonijević, *Jukom*:

Nemamo nikakvu povratnu informaciju od MUP-a o tome. Motiv *Zavetnika* je mržnja i proganjanje onih koji se zalažu za promociju ljudskih prava. Taj slučaj, kao i druge slučajeve koji su vezani za slobodu okupljanja, treba evidentirati i njega treba koristiti kasnije u dokazivanju različite prakse. Na primer, *Dveri* su stalno šetali Beogradom, zatvarali su ulice. Oni nisu radili nikakav elaborat niti plaćali nadoknadu za zatvaranje ulica i saobraćaja, kao što se nama traži.

Staša Zajović, *Žene u crnom*:

Prijava *Zavetnika* MUP-u za skup 5. aprila sadrži par redaka. Zna se da je njihov skup skup podrške Počući koji je pozvao na nasilje. Oni su njima dali dozvolu, iako se zna da je motiv nasilje. S druge strane, imamo prekomerna policijska ovlašćenja. Policija je blokirala čitav kvart, zaustavili su saobraćaj, legitimisali ljude koji su ulazili u zgradu. Izazvali su toliku vrstu odbojnosti prema nama zato su išli na ruku *Zavetnicima*, a *Zavetnici* su išli od stana do stana, zastrašivali stanare. Našli su saveznika u zgradi. Ostali stanari znaju čime se bavimo i mi smo zadovoljne komšijskim odnosima. Zadivljujuće je da stanari nisu reagovali. Ne znam koliko me medija zvalo da me pita da li znamo da nas izbacuju, mrže...? Sve je to je oblik društvene represije, iznurivanje, a u ime takozvane zaštite. Zapravo, radi se o legalizmu u funkciji podrške fašističkim grupama protiv nas. Poruka društvu je da smo mi „nepoželjni elementi“ koje treba prognati...

Kako ćemo mi to narušavanje načela jednakosti pred zakonom da vodimo pred državnim institucijama? Ako je ŽuC-u potrebno stotinu dokumenata, a njima samo dva reda, koju vrstu akcije protiv države možemo da pokrenemo? Moramo da se bavimo nejednakim tretmanom žrtava i počilaca – radi se o totalnoj asimetriji, a sve u korist počilaca nasilja. Mi smo poslale dopis MUP-u da je narušeno načelo jednakosti i u slučaju mitinga podrške inauguraciji vlade SNS-a (27. aprila 2014.). Jedino su nam na to odgovorili i to ovim rečima: „Dana 27. aprila došlo je do spontanog okupljanja građana u cilju podrške vladi i tom prilikom okupilo se deset hiljada građana... i da su do mesta okupljanja došli pojedinačno, u manjim grupama, itd. To nije tačno, jer se okupilo skoro sto hiljada, a došli su organizovano, autobusima i to iz cele Srbije.

Mirjana Bogdanović, *GSA*:

Zakon o okupljanju građana ne poznaje „spontano okupljanje građana“. Ono nije dozvoljeno, a dodatno, nije dozvoljeno nikakvo okupljanje pred zgradom Narodne skupštine tokom zasedanja skupštine.

Sonja Biserko, *Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji*:

Relativizacija i odnos države prema desničarskim grupama je problem. To je stav države prema desnici koju oni koriste da završe neke svoje poslove, da se homogenizuju, da se završi etnički koncept države. Međunarodna zajednica, a pre svega EU, ne vodi dovoljno računa o desnom ekstremizmu koji je u Srbiji sve prisutniji i uzima maha i u samom društvu. Ovo malo organizacija koje su ostale prepoznatljive na toj liniji, prema njima se primenjuju nove mere represije. Nama su sa vrata skinuli tablu sa natpisom zato što su stanari protestovali. Stvarala se neprijatna atmosfera u zgradi gde su kancelarije. Pitanje je vremena kada će ugušiti organizacije koje su prepoznatljive.

Stvaraju se nevladine organizacije koje su pod kontrolom vlasti i one imaju podršku za dobijanje projekata. To su nove metode represije, koje nisu tako vidljive.

U civilnom sektoru kojem mi pripadamo imamo smenu generacija. Odlaze prepoznatljive osobe koje su to gurale. Dolaze novi koji nisu dovoljno afirmisani i prepoznatljivi. Mediji više nisu otvoreni ni za šta. Unutar civilnog sektora treba da se napravi reorganizacija koja će koristiti socijalne mreže, mora taj blok da se ujedini, jer mi više nemamo pristup medijima, nisu zainteresovani za nas čak i kada nas kritikuju. Mediji nas marginalizuju. EU i zapadne zemlje koje nas podržavaju pristaju na to, jer se Srbija i dalje nije opredelila putem koji ide i zbog toga joj se gleda kroz prste. Srbija je još uvek na ivici, gde se ne zna koja će strana da prevagne.

Staša Zajović, *Žene u Crnom*:

Prajd je pokazao vrlo važnu stvar: kada vlast želi da kontroliše fašiste, onda to ona i čini. To je jasno. Kad kažu da, navodno, ne mogu da kontrolišu nasilje i nasilnike, to nije tačno, nego nemaju političku volju. Sada kada ih je pritisla EU oni su pokazali da mogu. Momir Stojanović, predsednik Odbora za bezbednost u Narodnoj skupštini Republike Srbije je rekao

da „desničarske organizacije u ovoj zemlji nisu nikakva opasnost“ i da je „njihova aktivnost beznačajna“, a u poslednjih šest meseci, bilo je najviše napada.

Nikola Barović, advokat:

Država se može naterati da uradi nešto samo na politički način, ne postoje pravne mere za tako nešto. Država primenjuje pravne propise kako se njoj hoće.

Ovo ogromno obezbeđivanje malih grupa pokazuje par stvari:

- Prvo: država sprečava održavanje skupova tih grupa samim legitimisanjem učesnika/ca, znači to nije slobodan skup. Tako se povređuje pravo na slobodno okupljanje.
- Drugo, policija saraduje sa nasilničkim grupama. *Zavetnici* hoće da pomognu Počući. Ako oni njega štite, onda treba da idu pred Vladu, a umesto toga, oni idu na mesto gde su ugrožene žrtve. Ovde su se policija i država priključile Počući u ugrožavanju ŽuC-a, jer su odobrili skup ispred prostorija ŽuC-a.
- Treće, to što skup nije zabranjen ispred vaših prostorija, jeste ugrožavanje vaše sigurnosti. Država tu pomaže nasilje.

Po mišljenju ostalih učesnika/ka debate, ciljevi političke represije nad braniteljima i braniteljicama ljudskih prava u Srbiji su, između ostalog:

- *da ućutka kritičke glasove u Srbiji*
- *izolacija braniteljica ljudskih prava* – strategija militarizacije naših uličnih akcija je strategija iznurivanja, odvrćanja i nasilja i drugih od daljih aktivnosti. (Staša Zajović)
- *demonizacija, javno blaćenje, okrivljavanje braniteljica* – „...jednu ženu su doselili u ulaz pored mog. Ona me je sačekivala, dva puta me tukla i na kraju sam morala da je prijavim, ali je pola policijske stanice bilo na njenoj strani.“ (Sonja Biserko) „Jako je neprijatno kada počnu da te pljuju javno...“ (Staša) „To što mobilizuju tolike policijske snage da vas obezbeđuju, a što podrazumeva troškove, jeste poruka da oni tako kažu koliko vi koštate građane.“ (Nikola Barović)
- *da od vas da naprave Diznilend, da fingiraju da postoji sve što kaže Evropa* – a da to u stvari ne postoji, zato vas i trpe. Način na koji vas obezbeđuju pokazuje da vi treba da budete igračke. Oni računaju na one što vas jure. To je teror, ali to još nije uvek terorizam koji je kažnjivo krivično delo. To što vi ne možete da održite skup, a da tu ne bude divizija policajaca – to je oblik terora, ali to još uvek nije krivično delo. (Nikola Barović)
- *da sebi pribave legitimitet* - vlast ne bi mogla da opstane bez ekonomske pomoći Evrope. Bez EU nema izlaska iz ekonomskog kolapsa. Vlasti imaju taj problem što ne mogu da pokažu da ljudima nude budućnost i sigurnost. Niko se ne oseća bezbednim. Ovde ni jedna vlast nema legitimitet i to je njihov problem. (Nikola Barović)
- *represijom prema braniteljima vlast samu sebe štiti* - oni sutra neće imati ni novca za penzije i plate, što će izazvati još veće nezadovoljstvo. Nema šanse da se stanje promeni. (Sonja Biserko)
- *očuvanje sistema vrednosti koji u ovom društvu postoji od 90-ih* – vi ste nosioci drugačijeg sistema vrednosti i vlast zna da ako se sruši dominantan sistem vrednosti, onda bi se srušila čitava vlast. Braneci taj sistem vrednosti, brane goli opstanak. Onda napadaju vas. (Aleksandar Sekulović).

➤ Šta da se radi? Koje mere se mogu preduzeti?

- *Obratiti se Ustavnom sudu, zbog povrede ustavnih prava* – to što nisu preduzete mere protiv onih koji remete skup, potvrđuje da policija ometa taj skup i da ga ne dozvoljava. (N. Barović)
- *Obratiti se i redovnom sudu jer se radi o zloupotrebi službenog položaja.* (N. Barović)
- *Pisati žalbu MUP-u i Tužilaštvu Valjevo* – povodom napada od 8. jula 2014.
- *Obratiti se Poverenici za zaštitu ravnopravnosti* – zbog slučaja R. Počuča, dozvole skupa *Zavetnicima*, staviti pritužbu zbog govora mržnje u slučaju napada u Valjevu, itd.
- *Pored pravnih institucija, treba uključiti i međunarodne institucije* stacionirane u Beogradu – to su Savet Evrope, EU, Evropska Komisija i druge, to jedini način da se problem podigne na viši nivo, da bi država onda možda reagovala. Važno je da se skrene pažnja na fašizam koji ovde buja. Te institucije treba stalno informisati o reakcijama države u ovakvim slučajevima (S. Biserko)
- *Obratiti se UN-u i OSCE, Sudu za ljudska prava u Strazburu* - a pre toga u zemlji se obratiti Kasacionom, pa Ustavnom sudu (N. Barović)
- *Treba vršiti pritisak na međunarodne institucije* – svi pomaci u Srbiji u pogledu ljudskih prava, došli su kao ispunjavanje obaveza pod spoljnim pritiskom. Država će dozvoliti uživanje ljudskih prava ne samo braniteljima, nego generalno svim građanima samo ukoliko je to u funkciji ostvarivanja nekih spoljno-političkih ciljeva. Zato treba naći jakog saveznika u međunarodnom faktoru, jer oni mogu da utiču na kreiranje unutrašnje politike. Unutrašnja politika zavisi od spoljne politike. Moje mišljenje je da je to jedan od načina na koji mi možemo i moramo da delujemo. (M. Reljanović)
- *Pisati predstavke/pritužbe Misiji EU, Misiji UN, Komitetu UN, OSCE, SE* – za to ne postoji neka utvrđena forma, ali treba da bude kratka forma – treba da se odnosi na to koje su radnje preduzete, koje se pravo krši i argumentacija o tome da je to suprotno pravnoj državi. Važno je znati da većina komiteta UN traže izveštaje iz senke koje pišu nevladine organizacije. (M. Reljanović)
- *Politički pritisak na državu treba da vrši nezavisni civilni sektor* - smatram da da nije važno kad ćemo ući u EU, nego da se to iskoristi za reforme, otvaranje države i liberalniji pogled na svet. (M. Reljanović)
- *Organizacije civilnog društva (OCD) treba da usaglase stavove oko kontakta sa međunarodnim organizacijama* – da li imamo konsenzus oko toga da stalno prozivamo državu, jer je ona odgovorna za nasilje državnih i nedržavnih aktera? Ako država želi integracione procese, mi možemo da joj pomognemo tražeći od nje odgovornost! (S. Zajović)
- *Država ima objektivnu odgovornost* – pravni mehanizmi za ostvarivanje naših prava mogu biti raznovrsni. Država mora da se ogradi od grupa koje izazivaju nasilje, ona mora da nam omogući da uživamo prava koja su nam zagarantovana. Možete da tužite državu za kršenje prava na pravično suđenje u slučaju Počuča. (M. Reljanović)
- *Veća vidljivost braniteljki ljudskih prava na društvenim mrežama.* (Biljana Pekušić)
- *Nastaviti sa akcijom da se negiranje genocida proglašava krivičnim delom* (A. Sekulović).

Sonja Biserko – o problemima vezanim za nepostojanje kritičke intelektualne elite u Srbiji:

Problem je naša intelektualna elita, koja bi trebalo da bude nosilac građanskog koncepta, a uvek je bila klijentelistička, uvek u službi državne politike i onih koji su na vlasti. To je jedno od ključnih pitanja ovog društva, kao i nepostojanje bilansa ratne politike i pozicije Srbije u odnosu na međunarodnu zajednicu. Sadašnja vlada, kao i sve prethodne, opstaje na vlasti uz pomoć koncepta visoko centralizirane etničke države, sa nejasnim ciljevima u BiH, te je to i dalje otvoreno pitanje.

Problem je i međunarodni kontekst koji hrani iluzije nacionalista, Rusija koja se igra, a Srbija joj u ovom trenutku služi za njeno nadmudrivanje sa EU.

Oduvalo se od Kosova, jer je država na rubu ekonomskog kolapsa. Od Kosova su odustali i sami nacionalisti. Međutim, i dalje živi ideja o podeli Kosova. Naš civilni sektor je razjedinjen, nema konsenzusa, na primer, oko nezavisnosti Kosova. Većina

njih zastupa stav da Kosovo nije nezavisno. U samom civilnom sektoru imate takve dileme, uprkos tome što je uz pomoć Briselskog sporazuma Srbija dobila mogućnost da počne pregovore sa EU. Za EU je najvažnije da reši pitanje Kosova. Njen prioritet je stabilizacija tog pitanja. Nažalost, i sama EU prolazi kroz određene turbulencije, što naša elita vidi kao mogućnost odustajanja od tog puta.

➤ **Međunarodne institucije – UN i Misija EU u Srbiji – podrška braniteljima/kama ili sadašnjim vlastima u Srbiji?**

Moderatorica *Snežana Tabački*:

Sve nam zavisi od predsednika vlade. Prajd je služio da se pokaže EU da država ispunjava svoje obaveze. Pitanje je čemu služi ispunjavanje tih međunarodnih standarda?

Mario Reljanović:

S jedne strane, imate put prema EU, koja se uvek postavlja kao simbol evolucije države, a sa druge strane imate razvojniju politiku EU, koja se prevashodno zadovoljava formom, a ne sadržajem.

Vlasti imaju fiksaciju na to kako da ljudima iz EU izgleda da smo mi usvojili evropske standarde. Mi smo zvanično dobili pohvalu zato što je Prajd održan. Imamo mnogo strategija koje smo doneli a koje ne primenjujemo. Imamo puno zakona koje smo doneli na papiru, ali se ne primenjuju. Mnogi doneti zakoni su jako loši. *Zakon o radu* je jedan od njih. Izmene i dopune su katastrofalne. One su i u sadržinskom i u pravno-tehničkom pogledu loše. Štefan File je pun pohvala za Srbiju. Da li je moguće da EU ne može da sagleda ovo što se dešava ovde i koliko je to plitko? Međunarodne organizacije treba da posmatramo iz više uglova. Na primer, za vreme Demokratske stranke je bilo „peglanje“ situacije oko Kosova, a sa druge kukanje Borisa Tadića da će, ako EU ne podrži vladu, doći strašna SNS na vlast. E, sada su oni došli na vlast. Sada imamo povoljnu politiku iz ugla EU prema Kosovu. Za EU je prvi prioritet Kosovo, pa prazna mesta, pa pravosuđe i korupcija. To ne znači da EU ne daje podršku za neke druge ciljeve.

U nastavku je M. Reljanović govorio o međunarodnim mehanizmima za zaštitu ljudskih prava:

Treba praviti jasnu razliku između međunarodnih institucija koje imaju moć da donesu političku odluku i onih koje imaju navodnu moć. Kao sekretar Pravne klinike na fakultetu Union, suočavam se s tim da stranke dolaze sa presudama *Evropskog suda za ljudska prava*. Taj sud je dobra instanca, ali je do njega dalek put. Da biste to prošli, morate da prođete sve domaće instance. Kada dođete do Strazbura morate da budete spremni da na odluku čekate više godina. To je pravno sredstvo koje može da vam posluži.

Ovde imamo delegaciju EU, OSCE, Savet Evrope (SE). Možemo, kao civilno društvo, izvršiti veoma konkretan uticaj u vezi s nekim konkretnim problemima. Mnogo je veća šansa da će se nešto realizovati ako se obratite s nekim konkretnim problemom koji otkriva neki sistemski problem.

Na primer, ukoliko se pitanje prekomerne policijske zaštite braniteljki ljudskih prava postavi kao sistemski problem, sigurno ćete dobiti podršku. Na znam da li ćete dobiti zvaničnu podršku, jer to zavisi od političke procene.

Možete se osloniti i na Progress report (PR) – Izveštaj o napretku EU. Pregovori sa EU mogu da donesu pomak u kvalitetu ljudskih prava ukoliko EU odluči da obrati pažnju i na te neformalne izveštaje. Međutim, problem je ukoliko se osloni samo na državne izveštaje. Mi smo imali teškoće da dokažemo da je reforma pravosuđa bila katastrofalna i da je vodila partijskom pravosuđu. Na kraju se ispostavilo da je pravosuđe zaista veliki problem. To se u pominje u PR kao glavni problem, naravno uz slobodu medija.

Važno je pokušavati. Na kratak rok tu ne može ništa da se postigne. Ako vlada želi samo šminku, onda nikada nećemo ni ući u EU. Ima puno komiteta UN-a na koje vi možete da računate ukoliko smatrate da država krši neku konvenciju. Ako ne možete formalno, možete neformalno. Mi smo poslali izveštaj u Ženevu koji je izazvao mnoge probleme državi.

Snežana Tabački je navela sledeći primer:

Mi smo pre dve godine pisali u vezi sa crnom listom izdajničkih organizacija, koju su pravile fašističke grupe. Mi smo sastavile apel koji smo uputile Specijalnoj izvestiteljki UN za braniteljke, ali nismo dobile nikakav odgovor, a onda smo saznale da to i nije praksa.

Snežana Tabački:

Da li Specijalna izvestiteljka UN za braniteljke ima obavezu da obavesti šta su uradili tim povodom?

Mario Reljanović:

Nema i neće to nikada uraditi. Oni ne obaveštavaju pojedince. Ono što se dešava je da se taj vaš izveštaj posmatra kao deo celine. Dakle, u najvećem broju slučajeva problem se neće rešavati na individualnom nivou, nego će se posmatrati na nivou celine. Pojedinačni slučaj ćete retko i teško uspeti da progurate. Kad država brani svoj izveštaj, mora da objasni zašto se nešto dešava. Sve se sastoji od malih bitaka i borbi i pobeđa je da se čuje vaš glas.

Sabina Talović:

Šta je obaveza nakon presude suda u Strazburu? Postoji li neko tijelo gdje mnogo građana mogu te međunarodne organizacije i tijela da „bombarduju“ da bi oni izvršili pritisak na državu?

Mario Reljanović:

Naravno da postoje sankcije, ali one se retko primenjuju. U slučaju presude za BiH (Sejdić-Finci) o tome da oni koji nisu pripadnici konstitutivnih naroda imaju pravo da se kandiduju za sve funkcije, imate više puta saopštenja različitih komesara EK da se državi neće dozvoliti naredno napredovanje dok se ta presuda ne izvrši. Komitet ministara EU dobija obaveštenje o svakoj presudi. Na primer, presuda o staroj štednji je doneta protiv Srbije. Ostavljen je rok od šest meseci, Srbija je tražila produžetak. Kada istekne taj rok, moguće su različite sankcije. Komitet ministara javno proziva državu, onda suspenduju državu u SE. Može i da je isključi, ali se to nije nikada desilo, niti će se desiti.

Dakle, radi se o političkim sankcijama. Presuda suda u Strazburu je izjednačena sa presudama domaćih sudova.

Osim Suda za ljudska prava u Strazburu, ne postoji sudska instanca kojoj građani mogu da se obrate.

Postoji Komitet UN-a. Na primer, kada bi dvesta ljudi poslalo predstavku protiv države Srbije, taj Komitet bi ili pokrenuo dvesta postupka ili jedan zajednički, što je verovatnije. To ponekad traje par godina, ali biste na kraju dobili odluku, a ne presudu, koja je formalno obavezujuća za tu državu. Savet bezbednosti UN može o tome da raspravlja na nekoj svojoj sednici, ali se to uglavnom ne dešava.

Važno je znati da većina komiteta UN traže izveštaje iz senke koje pišu nevladine organizacije. Komitet i u pojedinačnom slučaju može da utiče da se neki slučaj reši. Nećete dobiti nikakvu izvršnu presudu niti nadoknadu materijalne štete, nego preporuku državi kako bi ona mogla da problem reši pred domaćim organima pravosuđa. Ukoliko i tu ništa ne postignete, ukoliko se ni Ustavni sud ne oglasi u određenom roku, onda se obraćate Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu, koji je popularan jer predstavlja efikasan mehanizam. Vi možete da tužite državu za kršenje prava na pravično suđenje u slučaju Počuča.

Ukoliko želite da idete političkim putem, postoji *Specijalna izvestiteljka UN*. Takođe imate i *OSCE* koji se bavi ljudskim pravima. Možete pisati i delegaciji EU, ali se ne zna se koliko će to biti delotvorno. To zavisi od trenutne političke klime i događaja. Ukoliko pišete direktno u Brisel, oni obično stvar samo vrata u Misiju EU u Srbiji.

Što se tiče forme predstavke/pritužbi Misiji EU, Misiju UN, Komitetu UN, OSCE, SE ne postoji neka utvrđena forma, ali treba da bude kratka forma – treba da se odnosi se na to koje su radnje preduzete, koje se pravo krši i argumentacija o tome da je to suprotno pravnoj državi.

- **Evaluacija:** Učesnice/i smatraju da je radni sastanak:
  - *koristan, važan, efikasan* – ponudio je pravne mogućnosti za zaštitu braniteljki ljudskih prava, konkretne smernice za pokretanje akcija i delovanje u smislu „proizvodnje nade i borbe protiv nemoći i kako da nastavimo zajedno da radimo uprkos teškoćama – ne smemo stati nego malim koracima na dugi rok“;
  - *dosta smo čule i naučile od pravnih stručnjaka* – posebno o međunarodnim mehanizmima za zaštitu braniteljki, dok *Vodič za braniteljke* nudi korisne informacije;
  - *prostor da se svedoči o položaju braniteljki i branitelja* – da se govori o onome što nam se dešava na terenu.
- **Dogovori** - zajednički rad umetničkog kolektiva *Škart* i aktivistkinja ŽuC-a nastavljen je i 11. oktobra i dogovorile/i smo o sledećim akcijama u narednom periodu:

- **31. oktobar – Stop imunitetu pripadnicima mirovnih misija UN**

Da podsetimo: nakon primirja u ratovima, Ujedinjene nacije šalju plave šlemove i tzv. humanitarnu vojsku u zone konflikta. Umesto da zaštite žene, u mnogim delovima sveta, ove vojne snage seksualno zlostavljaju žene i devojke, zloupotrebljavajući njihovu osuđenost na prostituciju usled ekstremnog siromaštva u kome žive ili zloupotrebljavajući žene kao seksualne robinje, a što se žene vrlo retko usuđuju da denunciraju. To su silovanja koja ostaju nekažnjena zahvaljujući zaštiti koju ovi vojnici uživaju.

Globalna kampanja Međunarodne mreže Žena u crnom pokrenuta je 31. oktobra 2013. godine, a nastavlja se i ove godine 31. oktobra – godišnjica Rezolucije 1325 (Žene, mir, bezbednost); tom prilikom biće predat apel sa zahtevima Ministarstvu inostranih poslova (MIP) i Ministarstvu odbrane Srbije, što će učiniti i aktivistkinje Međunarodne mreže u svojim zemljama.

- **9. novembar: Međunarodni dan borbe protiv fašizma, antisemitizma, ksenofobije...** akcija će biti uperena protiv gušenja građanskih sloboda, cenzure i autocenzure u Srbiji.
- **29. novembar – Međunarodni dan braniteljki ljudskih prava** – o represiji i progonu nad braniteljka u Srbiji, celoj regiji, svetu, ali i otporu braniteljki – priznanje i počast hrabrim braniteljka širom sveta...
- **6. decembar – Međunarodni dan borbe protiv femicida:** predlog da se obeleži zajedno sa Mrežom Žene protiv nasilja i ACT woman; akcija će biti fokusirana na seksualne zločine nad ženama, uključujući i seksualno nasilje tzv. mirovnih misija.

Takođe smo podsetile na **komemoracije/obeležavanje važnih datuma** i posećivanje mesta zločina počinjenih u naše ime:

- **18. novembar** – Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru – stajanje u Beogradu;
- **19. novembar** – odlazak u Vukovar;
- **11. decembar** – učešće u mirovnom maršu Žena Srebrenice u Tuzli.

Priredila: Staša Zajović

Transkript: Miloš Urošević

Beograd, oktobar 2014.

Anex 1.

Napadi na Žene u crnom od marta do septembra 2014. godine

Kratki pregled

Žene u crnom su aktivistička grupa i mreža feminističko-pacifističke orijentacije, koju čine žene različite generacijske i etničke pripadnosti, obrazovnog nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova i seksualnih izbora. Žene u crnom su osnovane 9. oktobra 1991. u Beogradu.

Od početka delovanja suočavaju se sa raznim vidovima represije, kako na administrativno-državnom, tako i na društveno-kulturnom planu. Veoma često su bile, a i sada su, meta napada zbog svojih zalaganja za ljudska prava drugih i različitih (u etničkom, političkom, seksualnom pogledu).

Posebno intenzivna represija beleži se nakon akcije 26. marta 2014. „Pamtimo zločine na Kosovu“.

I Hronologija napada tokom 2014. godine:

26. mart – protest Žena u crnom - Pamtimo/Kujtojmë – povodom 15 godina od zločina nad albanskim civilima na Kosovu: Žene u crnom iz Beograda, uz podršku umetničkih kolektiva Art klinike iz Novog Sada i DAH teatra iz Beograda, obeležile su 26. marta, na Trgu Republike, 15-godišnjicu od zločina nad albanskim civilima mirovnom akcijom „Rekonstrukcija zločina“. Tim povodom je portparol protivterorističke jedinice MUP-a Radomir Počuča pozvao na svom fejsbuk (facebook) statusu huligane na linč Žena u crnom.

29. mart – novi poziv na linč Žena u crnom: na svom facebook statusu Boris „Knežević“ je napisao: „Pozivam svu braću da gde god vide one kurve u crnom da ih odmah linčuju i spale!!! Pravda za Počuču“, itd, a pojavilo se stotine pretnji i uvredljivih komentara, kao direktna posledica javnog linča na koji je pozvao R. Počuča.

Prvi april: izmišljeni intervju protiv Žena u crnom: na Facebook nalogu „Online Reporter“, u kojem se, između ostalog, kaže da se Radomir Počuča „našao na udaru pretnji ove zloglasne ženske NVO koja najavljuje da će ga javno silovati na Trgu Republike sve dok im Počuča javno ne uputi izvinjenje ili dok ne umre od iznemoglosti“. Istog dana usledili su na internetu brojni komentari protiv Žena u crnom, od kojih navodimo neke: „metak u čelo...“; „to su bezdušne smrdljive ženetine KURVE!“; „One su zlo, izmislile su takozvana silovanja po Bosni i Kosmetu, a one bi bile srećne kad bi ih neko silovao...“

4. april - policija odobrila skup protiv Žena u crnom: Odeljenja za javni red i mir Policijske uprave Beograda odobrile su ispred zgrade, u kojoj su prostorije organizacije (Jug Bogdanova 18, na najvećem gradskom autobuskom terminalu Zeleni venac), 5. aprila skup Srpskog sabora Zavetnici, u znak podrške portparolu Protivterorističke jedinice MUP Srbije Radovanu Počuči, koji je pozvao na linč.

5. april protest ultradesničarskog pokreta „Srpski sabor Zavetnici“: u znak podrške Radomiru Počuči, a protiv Žena u crnom, u blizini prostorija Žena u crnom. Celo područje je bilo blokirano. Demonstranti su zahtevali da se u Srbiji donese zakon kojim bi se nevladinim organizacijama, po ugledu na Rusku Federaciju, zabranilo delovanje. Na protestu je učestvovalo oko tridesetak osoba, a dvostruko više je bilo jako naoružanih policajaca. Policija je blokirala prilaze Zelenom vencu, legitimisala stanare i dodatno, a upravo zbog propuštanja da se zabrani takav skup Zavetnika, uznemirila javnost. Ukratko, stanare je uznemirilo ogromno prisustvo policije ispred i u zgradi pre, tokom, pa i posle protesta.

Kampanja za iseljavanje Žena u crnom: Posledica nezabranjivanja skupa je informacija da stanari zgrade žele da peticijom isele Žene u crnom iz sedišta. Na sajtu „Srpski sabor Zavetnici“ pojavila se informacija, da će „Srpski sabor Zavetnici podržati borbu stanara u Jug Bogdanovoj 18 da se oslobode NVO „Žene u crnom“ i pružice im pravnu i svaku drugu vrstu pomoći u toj borbi“. Ova kampanja se nastavila. Hajki protiv ŽuC-a svakodnevno se pridružuju i brojni štampani mediji – tabloidi sledećim, a i sličnim naslovima: „Žene u crnom niko ne voli, iselite iz odavde“; „Žene u crnom žale albanske žrtve, a srpske ih ne zanimaju“; „Učinićemo sve da Žene u crnom napuste zgradu“.

5. april – pozivi na ubistvo i likvidaciju aktivistkinja Žena u crnom: na Facebook stranici online časopisa „PressOnline“ pojavio se sledeći poziv korisnika FB pod imenom Aleksandar Balaban: „Pod hitno ih likvidirati. Nudim 100 000 evra po glavi kurvi

onome ko ih likvidira... jedini uslov je da ih se zakolje nazubljenim i tupim nožem... ponuda traje dok god su žive..." Usledili su brutalni, nasilni, mizogini komentari protiv Žena u crnom sa zahtevom da se „...zabrane Žene u crnom i sve NVO...“, itd.

8. jul – napad na Žene u crnom u Valjevu: povodom 19-godišnjice genocida u Srebrenici, Žene u crnom i učesnici/e inicijative „Mirovni aktivizam - aktivistički biciklizam - Srebrenica 2014“ organizovali su na glavnom gradskom trgu u Valjevu, u crni i ćutanju, mirovnu akciju „Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici“. Grupa muškaraca, koji su nosili majice sa natpisom „Četnici Valjeva“, kao i majice sa slikama Ratka Mladića (optuženog za genocid u Srebrenici, a protiv kojeg se trenutno vodi sudski postupak pred Haškim tribunalom), upućivali su uvrede i pretnje, bacajući predmete na aktivistkinje i aktiviste, dok na kraju nije stvorena nesumnjiva atmosfera linča. Policija nije uspjela da spreči probijanje kordona od strane profašističke grupe i prilikom napada, u atmosferi linča i poziva na uništenje, povređene/i su: Staša Zajović, Ljiljana Radovanović, Miloš Urošević i Dejan Gašić. Nakon ovog napada na društvenim mrežama nastavljena je hajka protiv ŽuC-a, sa dominantnim porukama: „Žene u crnom su nacionalna sramota!“, „Zabranite više te spodobite!“, „Ženama u crnom nije mesto u Srbiji“, itd.

22. jul, napad na Stašu Zajović, koordinatoru Žena u crnom: na autobuskoj stanici u Zemunu, nepoznati muškarac upućivao joj je kao pripadnici Žena u crnom najteže uvrede i pretnje, uz koje je dodao: „Mi smo nevidljivi, mi dolazimo iz mraka i radimo po mraku, nas ima svuda... Neće te spasiti američki komandosi...“

II Pravne mere zaštite koje su preduzeli Komitet pravnika za ljudska prava/Jukom i Žene u crnom

31. mart: Komitet pravnika za ljudska prava/Jukom je, u ime Žena u crnom, pokrenuo krivičnu prijavu protiv portparola Protivterorističke jedinice MUP-a Srbije Radomira Počuče „zbog postojanja osnovane sumnje da je izvršio krivično delo „Rasna i druga diskriminacija“ iz člana 387 stavovi 2 i 4 Krivičnog zakonika Republike Srbije“.

21. jula, zahtev MUP-u: Žene u crnom su, na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama (član 15 stav 1), Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije, uputile zahtev za pružanje informacija o svim relevantnim činjenicama/informacijama u vezi sa skupom od 5. aprila 2014., ultradesničarske organizacije „Srpski sabor Zavetnici“, budući da je policija zloupotrebila slobodu okupljanja, dajući dozvolu za protest čiji je motiv nasilje.

21. jul, zahtev MUP-u: Žene u crnom su, na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama (član 15 stav 1), Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije uputile zahtev o relevantnim informacijama u vezi sa napadom na ŽuC u Valjevu, od 8. jula 2014.

22. septembar, zahtev da se privede R. Počuča – Komitet pravnika za ljudska prava/Jukom od nadležnih organa zahteva da provere navode da se Radomir Počuča nalazi u Ukrajini i da učine sve kako bi se obezbedilo njegovo prisustvo tokom postupka koji je, zbog navedenih dela protiv njega pokrenut na nadležnom sudu, jer je sada nesporno da on ima nameru da izbegava pojavljivanje na sudu. S tim u vezi, pred sudom se nalazi i mogućnost izricanja mere zabrane napuštanja boravišta, kao i oduzimanja putne isprave.

III Mere koje je preduzela država povodom napada, odgovor države na zahteve Žena u crnom i Komiteta pravnika za ljudska prava

28. mart: Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije najoštrije „osuđuje postupak portparola Protivterorističke jedinice MUP-a Radomira Počuče“, čiji je ugovor o delu sa MUP-om istekao u aprilu i nije produžen.

Zaštitnik građana Saša Janković je oštro osudio poziv na linč Žena u crnom i pozvao MUP da inicira krivični i disciplinski postupak protiv portparola R. Počuče.

Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Nevena Petrušić najoštrije je osudila poziv na linč nevladine organizacije Žene u crnom.

7. april: uhapšen R. Počuča, bivši portparol protivterorističke jedinice MUP-a Srbije zbog poziva na linč Žena u crnom. Istog dana je Tužilaštvo za visokotehnoški kriminal MUP-a Srbije pokrenulo predistražni postupak protiv R. Počuče.

7. i 8. april: saslušanje aktivistkinja Žena u crnom (Staša Zajović, Ljiljana Radovanović i Violeta Đikanović) pred Odeljenjem

za borbu protiv visokotehnološkog kriminala MUP-a Srbije, a povodom krivične prijave podnete protiv R. Počuće; saslušanje je obavljeno u prisustvu advokatkinje Kristine Todorović (Komitet pravnika za ljudska prava).

Zbog stalnih pretnji ŽuC-u MUP je poslao 7. aprila u zgradu u kojoj se nalaze prostorije ŽuC-a celodnevnu patrolu, koja se zadržala i 8. aprila.

11. i 14. april: Više javno tužilaštvo je pokrenulo predistražni postupak protiv osumnjičenog Radomira Počuće. Uzete su izjave od svedokinja – aktivistkinja ŽuC-a Ljiljane Radovanović, Violete Đikanović i Staše Zajović radi prikupljanja dokaza protiv R. Počuće zbog krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti. Važno je napomenuti da je kvalifikacija krivičnog dela preinačena u krivično delo ugrožavanja sigurnosti, za koje je zaprećena niža kazna od krivičnog dela navedenog u prijavi koju je, u ime Žena u crnom, pokrenuo Komitet pravnika za ljudska prava.

13. maj: MUP (Direkcija policije, Policijska uprava (PU) za grad Beograd): uzete izjave od aktivistkinja ŽuC-a Ljiljane Radovanović, Staše Zajović i Violete Đikanović u vezi sa pretnjama od strane Borisa Kneževića (Hasanović je njegovo pravo prezime).

20. jun: Suđenje zakazano pred Višim sudom povodom slučaja napada na ŽuC je otkazano zbog štrajka advokata.

8. i 9. jul: Policija u Valjevu uhapsila je 11 osoba zbog napada na aktiviste i aktivistkinje nevladine organizacije Žene u crnom. Četvorici muškaraca osumnjičenih i za krivično delo „napad na službeno lice u obavljanju službene dužnosti“ i za krivično delo „nasilničko ponašanje“, prvobitno je određen jednomesečni pritvor, ali su u pritvoru proveli samo jedan dan. Vanraspravno krivično veće Osnovnog suda u Valjevu donelo je odluku o ukidanju pritvora uz obrazloženje da je pri ocenjivanju težine dela za koja su osumnjičeni, povređen Zakon o krivičnom postupku.

8. jul: Osnovno javno tužilaštvo u Valjevu uzelo je izjave od povređenih aktivista/kinja: Dejana Gašića, Ljiljane Radovanović, Miloša Uroševića i Staše Zajović.

23. jul: suđenje Radomiru Počući za ugrožavanje bezbednosti Žena u crnom je odloženo zbog nedolaska branioca optuženog.

17. septembar: Suđenje zakazano pred Višim sudom povodom slučaja napada na ŽuC je otkazano zbog štrajka advokata.

A R. Počuća, bivši portparol protivterorističke jedinice MUP-a napisao je na svom facebook profilu da je otišao u Ukrajinu da se bori na strani proruskih snaga.

IV Podrška i solidarnost – lokalnih, međunarodnih mreža i međunarodnih institucija

Civilno društvo Srbije i Zapadnog Balkana je odmah pokazalo jasnu podršku Ženama u crnom. Akcije solidarne podrške su brojne, što potvrđuje ugled koji Žene u crnom uživaju unutar zajednice organizacija civilnog društva (OCD), ali i radi odbrane vlastitog opstanka i dostojanstva.

Amnesti internejšnal (Amnesty International) je osudio (28. marta) pozive na linč ŽuC-a i pozvao Aleksandra Vučića, prvog potpredsednika Vlade Srbije da „javno osudi poziv na linč Žena u crnom“.

Povodom napada u Valjevu (8. jul), kao i pretnji Staši Zajović (22. jul) najvažnije međunarodne organizacije za ljudska prava, mir, ženska ljudska prava, kao i članice i članovi najuglednijih akademskih institucija iz celog sveta su reagovala, izražavajući solidarnost i podršku Ženama u crnom, uz zahteve nadležnim institucijama Srbije za kažnjavanjem počinitelaca nasilja nad Ženama u crnom.

Predstavnici/e međunarodnih institucija su se takođe oglasili izrazivši svoju ogorčenost napadima uz podršku ŽuC, a to su pre svega: Luca Bianconi, prvi sekretar i šef političkog odeljenja delegacije EU u Republici Srbiji i Marija Rauš, predstavnik UN za ljudska prava u Srbiji. U brojnim kontaktima sa predstavnicima/ama UN i EU održanih u ovom periodu, aktivistkinje ŽuC-a su iznele činjenice o napadima, kao i svoje stavove o političkom kontekstu u kojem se odvija nasilje nad braniteljicama za mir i ljudska prava.

Priredila: Staša Zajović

Septembar 2014.